

N:o 127.

Af herr **J. Rundbäck**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om uppgörande af förslag till grunder för pensionering af småskolelärare och vid folkskolan biträdande lärare.*

Då jag här går att påkalla Riksdagens benägna uppmärksamhet och deltagande för den behjertansvärda frågan om åtgärders vidtagande för beredande af en nödortftig ålderdomsförsörjning till förmån för den stora personal af lärare och lärarinnor, hvilka tjenstgöra i småskolan eller biträda vid undervisningen i folkskolan, sker detta ej blott i dessa lärares och lärarinnors intresse, utan äfven lika mycket med anledning af frågans stora vikt för skolan och kommunerna.

I hvarje väl ordnad samhälls plägar den grundsats alltid iakttagas och tillämpas, att, så fort en institution för något allmännyttigt ändamål inrättats och antager karakter af en fast och permanent inrättning, åtgärder utan längre dröjsmål vidtagas för reglering af de vid institutionen anställda arbetarnes pensionering, sedan de efter längre tids tjenstgöring vid framskriden ålder nödgats frånträda sina befattningar. Sådant anses nemligen ej blott vara en pligt gent emot arbetspersonalen, utan äfven kraftigt anbefallas af institutionens och statens eget intresse. Derföre se vi ock denna grundsats tillämpad i vårt land vid alla de civila och militära institutioner, der göromålen för sin behöriga skötsel ständigt äro i behof af friska och oförsvagade arbetskrafter. Och hvad särskildt folkundervisningsanstalterna angår, har staten redan för länge sedan gjort samma grundsats gällande till förmån för folkskolans ordinarie lärarepersonal. Genom reglementet för folkskolelärares pensionsinrättning den 1 november 1866 blefvo nemligen folkskolans lärare och lärarinnor, sedan de uppnått viss bestämd lefnads- och tjensteålder, tillförsäkrade årliga pensioner, hvarigenom

deras ålderdom betryggades mot nöd och näringsbekymmer. Till förmån för samma lärarecorps blef ock genom reglemente den 15 oktober 1875 en enke- och pupillkassa inrättad för beredande af försörjningshjälp åt enkor och barn efter folkskolelärare, till hvilken kassa staten årligen bidrager med ett jmförelsevis ganska betydligt belopp.

Deremot har ännu ingenting å det allmännas sida blifvit åtgjordt för beredande af en nödortftig försörjning på äldre dagar åt småskolans talrika lärarepersonal eller åt biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolan, då de vid framskriden ålder blifvit utslitna och oförmögna att vidare sköta sina tjenster. Behovvet af någon hjälp på ålderdomen är dock för dessa många anspråkslösa arbetare och arbetarinnor i folkundervisningens tjänst ingalunda mindre än för folkskolans lärare och lärarinnor, helst de förra med sina i allmänhet ganska ringa löneförmåner svårigen kunna afsätta några besparingar för framtiden, ehuru väl icke få göra ganska aktningvärda ansträngningar i sådant syfte. Gifvet är dock, dels att dylika ansträngningar icke kunna göras utan umbäranden och försakelser, hvilka till och med inverka menligt på helsan, och dels att vederbörande genom dessa bemödanden att hjälpa sig sjelfva icke förmå samla nog stora besparingar för att kunna motse ålderdomen utan bekymmer. Så mycket mera synes det därför vara statens och kommunens pligt att understödja dem med hvad som brister. Detta är äfven hela den ifrågavarande lärarepersonalens lifligaste och förnämsta önskningsmål, hvaröfver man visserligen icke må förundra sig, då de fattiga lärarue och lärarinnorna, så länge de icke hafva att påräkna något sådant understöd från det allmännas sida, i allmänhet icke ega någon hugnesammare framtidsutsigt än att på ålderdomen falla fattigvården till last.

Men om en understödsanstalt till förmån för här ifrågavarande lärare och lärarinnor, sedan de efter längre tids tjänstgöring vid framskriden ålder nödgas frånträda sina befattningar, sålunda är för dessa det angelägnaste önskningsmålet, så anbefalles en dylik anstalt icke mindre af skolans eget intresse. Detta följer redan deraf, att småskolan, som nu i mer än 30 år egt bestånd, under denna tid allt tydligare visat sig vara en lika outhärlig och nödvändig länk i systemet af våra undervisningsanstalter som folkskolan sjelf. Med lika rätt som denna bör småskolan därför kunna fordra att blifva af statsmagterna så omhuldad, att hon må kunna behörigen motsvara sin uppgift. Men svårigen kan småskolans intresse anses vara vederbörligen tillgodosedt, så länge den talrika arbetspersonalen vid densamma icke kan förrätta sitt ansträngande och magtpåliggande arbete utan att nedtryckas af bekymmer för morgondagen eller framtiden. Ty så länge sådana be-

kymmer gnaga på sinne och lynne, gör läraren eller lärarinnan merendels arbetet icke med fröjd, utan med suckan, hvilket i sin ordning nedsätter arbetsproduktens värde. Så länge för öfrigt småskolans lärare och lärarinnor icke blifvit tillförsäkrade något understöd på äldre dagar, sedan de i skolans tjänst slitit ut sina krafter, kan hvarken skolan locka till sin tjänst de mest dugliga arbetarne, ej heller staten stadga mera betryggande kompetensvilkor för vederbörandes anställning vid skolan. Särskildt må dessutom påpekas de svårigheter, som under nuvarande förhållanden ofta möta, då fråga uppstår om någon äldre lärares eller lärarinnas afskedande. Ty om en sådan person å ena sidan oförvitligen skött sin befattning under hela sin kraftfullare ålder eller större delen deraf och å andra sidan icke eger något annat försörjningsmedel för sina återstående dagar, är det i allmänhet för både skolrådet och inspektören svårt och motbjudande att påyrka personens afskedande, synnerligast då ingen eller ringa utsigt finnes att få något årligt understöd af skoldistriktet beviljadt åt den afgående läraren eller lärarinnan. Följden blir ock därför icke sällan den, att skolans intresse uppoftas af konsideration för lärarens eller lärarinnans välfärd. Om deremot en understödsanstalt blefve inrättad till förmån för äldre lärare och lärarinnor, sedan de icke längre förmå nöjaktigt sköta sina befattningar, så skulle småskolan städse kunna, utan men af dylika konsiderationer, förses med friska och oförsvagade lärarekrafter och derigenom blifva i tillfälle att alltjemt på behörigt sätt motsvara sin uppgift.

Vidare och med hänsyn till förevarande frågas vikt för kommunerna får erinras derom, att så länge en dylik understöds- eller pensionsanstalt för äldre uttjenta lärare och lärarinnor saknas, måste skoldistriktet i en eller annan form ensamt lemna bidrag till dylika lärares och lärarinnors ålderdomsförsörjning. Utgifter för detta ändamål, för hvilka skoldistriktet ej erhålla någon reel valuta i vederlag, beviljas dock vanligen mycket ogerna; och om de beviljas, sker det icke sällan med belopp, som ej motsvara behovet, hvarför ändamålet med dem i större eller mindre grad förfelas. Med skäl kan ock ifrågasättas, huruvida det kan anses billigt, att skoldistriktet ensamma skola utan all hjälp från statens sida bestrida dessa utgifter. Så har åtminstone saken ej uppfattats i fråga om folkskolelärares pensionering, till hvilken staten årligen bidrager med högst betydliga belopp, som mycket öfverstiga skoldistriktets bidrag för ändamålet. Och för visso kan man med allt fog påstå, att den oundärliga småskolan icke mindre än folkskolan tjänar ej blott ett kommunalt utan ock ett viktigt statsintresse. För öfrigt tillåter jag mig påpeka, att, då en sådan tendens

nu för tiden synes vilja göra sig gällande, att staten snarare bör lätta än öka kommunernas bördor, någon lämpligare lättnad svårligen kan ifrågasättas än just i utgifterna för här ifrågavarande ändamål.

Af det anförda synes mig obestriddigen följa, att ej blott den här ifrågavarande lärarepersonalen, utan ock skolan och kommunerna med allt fog kunna fordra, att staten medelst erforderliga anslag verkamt må bidraga till beredande af en nödtorftig försörjning på äldre dagar åt lärare och lärarinnor, som tjenstgöra vid småskolan eller biträda vid undervisningen i folkskolan. Innan emellertid något statsanslag för berörda ändamål kan begäras och beviljas, måste förut dels förslag till vissa bestämda grunder för pensioneringen uppgöras, och dels en statistisk utredning af det erforderliga anslagsbeloppet verkställas. Detta kan dock icke göras af någon annan än af regeringen, helst den föreliggande pensionsfrågans lösning erbjuder mer än vanliga svårigheter. Ty då icke några bestämda kompetensvilkor äro lagligen fastställda för ifrågavarande lärare och lärarinnor, och dessa kunna af skolråden utan vidare laga formaliteter tillsättas och afskedas, så sakna de öfver hufvud all karakter af ordinarie tjensteinnehafvare. Svårligen lär man därför kunna för dem inrätta en pensionsanstalt i enlighet med den, som ordnats för folkskolans lärare, eller med den, som inrättats för andra ordinarie tjenstemannacorpser. Det viktigaste önskningsmålet i afseende på förevarande pensionsfråga synes mig alltså för närvarande vara, att regeringen allvarligt tager frågan om hand och vidtager erforderliga förberedande åtgärder för dess lösning. Och för att hos regeringen anhålla härom är det just, som jag med denna motion påkallar Riksdagens benägna biträde.

Slutligen får jag i sammanhang med det anförda meddela den upplysning, att det senaste allmänna svenska folkskoleläraremötet, som hölls i Stockholm i augusti månad sistlidet år, äfven förehade till behandling frågan om småskolelärarecorpens pensionering, hvarvid mötet enhälligt beslöt att medelst en underdånig petition anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga nödiga åtgärder för dess nöjaktiga lösning.

Den förevarande pensionsfrågan är sålunda redan från annat håll hänskjuten till regeringen. Men då jag anser densamma vara af den vikt, att äfven Riksdagen bör i ämnet skriva till Kongl. Maj:t, tillåter jag mig alltså, med åberopande af de skäl, jag anført, värdsamt hemställa och anhålla,

det Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse
anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta dels uppgöra
förslag till de grunder, enligt hvilka understöd från

statens och skoldistriktens sida bör för en nödtorftig ålderdomsförsörjning komma de lärare och lärarinnor till godo, hvilka tjenstgöra i småskolan eller biträda vid undervisningen i folkskolan, sedan de efter viss föreskrifven lefnads- och tjensteålder frånträda sina befattningar, och dels utreda frågan om det för ändamålet erforderliga statsanslagets årliga belopp; samt att Kongl. Maj:t derefter måtte till Riksdagen inkomma med den framställning i ämnet, hvartill frågans förberedande behandling kan gifva anledning.

Stockholm den 25 januari 1889.

J. Rundbäck.
